

zeyli yeniden kaleme almıştır (İbn Kâdî Şühbe, IV, 13; *Keşfü'z-zunûn*, II, 1122-1123). İbn Hacer'in *İnbâ'ü'l-ğumr'u* yazarken çok faydalandığı bu eserden İbn Tolun *et-Târîhu't-tezyil* adıyla bahseder (*el-Kalâ'idü'l-cevheriyye*, I, 181). Kitabın yazma nüshası ilk bulunduğu (Berlin Staatsbibliothek, nr. 9458) İbn Hacer el-Askalânî'ye nisbet edilmiş, daha sonra Wilhelm Ahlwardt eserin İbn Hicci'ye ait olduğunu ortaya koymuştur (*Verzeichnis*, IX, 65-66). Muhtemelen iki cilt hacmindeki kitabın II. cildini oluşturan bu nüsha, 769-815 (1368-1412) yılları arasındaki olayları ve vefyât konularını içermektedir; ancak 805-808 (1402-1406) yılları arası eksiktir.

İbn Hicci'nin diğer eserleri zamanımıza ulaşmamış olup kaynaklardan onun geleceğe uyararak hadis aldığı hocalarının ve okuduğu ders kitaplarının isimlerini *el-Mu'cem* adlı eserinde bir araya getirdiği, zamanındaki Dimaşk medreseleri hakkında kaleme aldığı *ed-Dâris min aḥbârî'l-medâris* adlı kitabında bu medreseleri kurup vakfeden kimselerin oralarda ders veren âlimlerin hayat hikâyelerini anlattığı, Şemseddin İbn Abdülhâdî'nin *el-Muḥarrer* adlı eserinin bazı bölümlerini şerhettiği, bir reddiyede İsnevî'nin *el-Mühimmât ve'l-elğâz* adlı eserindeki birçok yanlışı ortaya koyduğu ve ilimlerin faydaları üzerine *Cem'u'l-müfterik* adlı bir eserle hocası İbn Râfî'nin *Vefyât*'ına bir zeyil yazdığı öğrenilmektedir (Nuaymî, I, 143; İbnü'l-İmâd, VII, 117). Bazan İbn Hacer el-Askalânî'ye nisbet edilmekle birlikte yazma nüshalarının çoğunda müellifi Zeynülkudât Ahmed b. Muhammed el-Hiccî (el-Hacerî) olarak kaydedilen *el-Münebbihât 'ale'l-isti'dâd li-yevmi'l-mî'âd* adlı eserin de İbn Hicci'ye ait olması muhtemeldir (Abdüssettâr eş-Şeyh, s. 481; Şâkir Mahmûd Abdülmün'im, I, 394-395).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Kâdî Şühbe, *Ṭabakâtü's-Sâfi'iyye*, IV, 12-14; İbn Hacer, *İnbâ'ü'l-ğumr*, I, 3; VII, 121-124; Sehâvî, *el-İ'lân bi't-tevbih*, s. 310-311; Nuaymî, *ed-Dâris fi târiḥi'l-medâris* (nşr. Ca'fer el-Hasenî), Kahire 1988, I, 138-143; İbn Tolun, *el-Kalâ'idü'l-cevheriyye fi târiḥi's-Sâlihîyye* (nşr. M. Ahmed Dehmân), Dimaşk 1401/1980, I, 178-182; *Keşfü'z-zunûn*, I, 277; II, 1122-1123; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VII, 116-118; Ahlwardt, *Verzeichnis*, IX, 65-66; Brockelmann, *GAL*, II, 63; Zirikî, *el-A'lâm*, I, 105; Selâhaddin el-Müneccid, *Mu'cemü'l-mü'erriḥine'd-Dimaşkiyyin*, Beyrut 1398/1978, s. 229-230; Abdüssettâr eş-Şeyh, *el-Hâfiẓ İbn Hacer el-Askalânî*, Dimaşk 1412/1992, s. 481; Şâkir Mahmûd Abdülmün'im, *İbn Hacer el-Askalânî*, Beyrut 1417/1997, I, 394-395; Muhammed Abd-i Alî, "İbn Hicci", *DMBİ*, III, 336-338.

SABRİ HİZMETLİ

İBN HİDÂYETULLAH

(bk. MUSANNİF).

İBN HİLÂL el-MAKDİSİ

(ابن هلال المقدسي)

Ebü Mahmûd Şihâbüddin Ahmed b. Muhammed b. İbrâhîm b. Hilâl el-Makdisî (ö. 765/1364)

Muhaddis.

714'te (1314) Kudüs'te doğdu. Sûfî İbrâhîm el-Havvâs'ın (ö. 291/903) soyundan geldiği için Havvâsî nisbesiyle de anılır (Zehebî, s. 33). Kudüs, Dimaşk ve Kahire gibi ilim merkezlerinde hadis öğrendi ve bu sahada temayüz etti. Zehebî'den İbn Mâce'nin *es-Sünen*'ini okudu; İbn Seyyidünnâs, Birzâfî, Alâî ve Zeynüddin el-İrâki'den ders aldı. Memlûkler döneminde Şam valiliği yapan Tenkiz'in 729'da (1329) Kudüs'te inşa ettirdiği Tenkiziyye Medresesi'nde Alâî'nin ölümünden (761/1359) sonra hadis hocalığına başladı ve hayatının sonuna kadar görevini sürdürdü. Bu medresede hadis hocalığı yapmak için âlf rivayetleri semâ yoluyla almanın ve onları iyi zaptetmenin şart olduğu (*Mevsû'atü'l-Filistiniyye*, III, 17) göz önüne alınırsa İbn Hilâl'in hadis ilmindeki yerinin önemli olduğu anlaşılır. Şâfîi fukahâsından olduğu belirtilen ve fazilet sahibi bir âlim olarak nitelendirilen İbn Hilâl el-Makdisî, Rebiülâhîr 765'te (Ocak 1364) Mısır'da vefat etti. İbn Hacer ise onun Kudüs'te öldüğünü kaydetmektedir.

Eserleri. 1. *Müşîrû'l-ğarâm ilâ ziyâreti'l-Kuds ve's-Şâm*. 23 Şâban 752'de (15 Ekim 1351) Kudüs'te tamamlanan eser, Filistin tarihi ve Kudüs'ün fazileti hakkında telif edilen ilk önemli kaynaklardan olup birinci kısmında Şam'ın sınırları ve faziletleri, ikinci kısmında Mescid-i Akşâ ile ilgili tarihî bilgiler ve onun faziletleri anlatılmaktadır. Muhammed b. Ammâr b. Muhammed el-Mâlikî eseri *Muntehe'l-merâm fi taḥşîli Müşîri'l-ğarâm* adıyla ihtisar etmiştir. Kemâleddin es-Süyûtî ile Ebü'l-Yümn el-Uleymî'nin geniş ölçüde faydalandığı kitabın 5-7. fasıllarını ilk defa Guy Le Strange İngilizce tercümesiyle birlikte (bk. bibl.), daha sonra Ahmed el-Hâlidî (Yafa 1946) ve Ahmed el-Hâtîmî (Beyrut 1415/1994) tamamını neşretmişlerdir. *Müşîrû'l-ğarâm*'ın kaynakları ve muhtevasıyla ilgili bir çalışma da Conrad Koenig tarafından yapılmıştır (*Islamic Geography*, LXXIV, 147-177). 2. *el-Miş-*

bâh fi'l-cem' beyne'l-Ezkâr ve's-Silâh. Nevevî'nin *el-Ezkâr*'ı ile İbnü'l-İmâm'ın *Silâhu'l-mü'min fi'd-du'â ve'z-zikr* adlı eserlerinden seçme dua ve zikirleri ihtiva etmekte olup yazma nüshalarından biri Manisa İl Halk Kütüphanesi'nde (nr. 1193), bir diğeri Berlin'de (nr. 3705) bulunmaktadır (Brockelmann, *GAL*, II, 162). 3. *İntihâ'ü's-senen ve'ktifâ'ü's-Sünen*. Ebü Dâvûd'un *es-Sünen*'i üzerine yapılan bir şerhtir (*Keşfü'z-zunûn*, II, 1006). 4. *İktifâ'ü'l-minhâc fi eḥâdîsi'l-mî'râc* (a.g.e., I, 136). 5. *Ucâletü'l-âlim min kitâbi'l-Me'âlim*. Hattâbî'nin *Me'âlimü's-sünen*'inin muhtasarıdır (a.g.e., II, 1005). 6. *İfhâmü'l-mümârî bi-aḥbârî Temîm ed-Dârî*. Temîm ed-Dârî'nin Kudüs'e seyahatle ilgili rivayetlerini doğrulamak amacıyla yazılmıştır (*Mevsû'atü'l-Filistiniyye*, III, 370).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hilâl el-Makdisî, *Müşîrû'l-ğarâm ilâ ziyâreti'l-Kuds ve's-Şâm* (nşr. Ahmed el-Hâtîmî), Beyrut 1415/1994, neşredenin girişi, s. 20-40; Zehebî, *el-Mu'cemü'l-muḥtaş bi'l-muhaddîsin* (nşr. M. Habîb el-Hîle), Tâif 1408/1988, s. 33; İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine*, I, 242; Takiyyü'd-din İbn Fehd, *Laḥzû'l-elhâz* (*Zeylû Tezkireti'l-huffâz li'z-Zehabî* içinde nşr. M. Zâhid el-Kevserî), Dimaşk 1347, s. 148-150; Ebü'l-Yümn el-Uleymî, *el-Ünsü'l-celil bi-târîḥi'l-Kuds ve'l-Halil*, Kahire 1283/1866, II, 499-550; *Keşfü'z-zunûn*, I, 136; II, 1005, 1006, 1589, 1707; Brockelmann, *GAL*, II, 162; *Suppl.*, II, 162; Zirikî, *el-A'lâm*, I, 216; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, II, 62-63; Conrad Koenig, "Der Kitâb muḥir al-ğarâm ilâ zijâra al-Kuds wa's-Şâm-des Şihâbeddin Abû Mahmûd Ahmed al-Muḥaddasî", *Islamic Geography* (ed. Fuat Sezgin), Frankfurt 1993, LXXIV, 147-177; Guy Le Strange, "Description of the Noble Sanctuary at Jerusalem in 1470 A.D., by Kamâl (or Shams) ad Dîn as Suyûtî, Extracts Re-Translated", *JRAS*, sy. 19 (1887), s. 247-305 (aynı makale için bk. *Islamic Geography* [ed. Fuat Sezgin], Frankfurt 1993, LXXIII, 139-199); *Mu.Fs.*, I, 106; *el-Mevsû'atü'l-Filistiniyye*, Beyrut 1990, II, 611-612; III, 14, 17, 337, 370; VI, 810.

NURİ TOPALOĞLU

İBN HİNDÜ

(ابن هندو)

Ebü'l-Ferec Alî b. el-Hüseyn b. el-Hasen b. Ahmed b. el-Hasen b. el-Hasen b. Hindü (ö. 423/1032)

Filozof, hekim, şair ve devlet adamı.

Lakabına bakılarak İbn Hindü'nün Hint menşeli olduğunu (Meyerhof, s. 95) yahut Hindücân beldesine mensup bulunduğu ileri sürenler olmuşa da Arap